

Tehetséges muzsikusként vonósnégyest alapított, melyhez kiváló hangszereket hozott magával Velencéből. (Ezek egyike a 1697-ben készült felülmúlhatatlanul szép hangú Cecília nevű Stradivari-hegedű, mely 2008-ban Budapesten került elő.) Templomi kórust és zenekart szervezett, és a zenészek képzéséről is gondoskodott. A művelt, sokoldalú, irodalmárként is jelentős Pyrkert főpapként időnként latinul szólalt meg, közvetlen környezetével viszont magyarul levelezett és beszélt. Németül írta lírai és epikus költeményeit, történelmi tárgyú színdarabjait (Die Corvinen; Zrinyis Tod, stb.), egyházi műveit, imáit és dalait. A Perlen der heiligen Vorzeit című művét, amely bibliai történeteket elbeszélő költeményfüzér, Kazinczy fordította magyarra (*A szent hajdan gyöngyei*, 1830). A nemzeti nyelvű irodalom kizárólagosságát követelő Toldy Ferenc türelmetlen hangon támadta meg a mű ürügyén a magyarországi német költészetet. Kölcey az érsekkel való személyes találkozás után így foglalt állást: „*Pyrkert látám, a magyar praelatust, és német költőt... Ki veheti igazsággal rossz néven, ha valaki azon nyelven ír, melyet leginkább sajátává tett?*”

1844-ben Vörösmarty javaslatára Pyrkert a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjává választották. 1847-ben az Osztrák Tudományos Akadémia egyik alapító tagja, a bécsi Képzőművészeti Akadémia tagja, majd a würzburgi teológia és a jénai egyetem bölcsészkarának díszdoktora lett. Kép-mását többek közt Barabás Miklós örökölte meg.

Az önrézetes, érzékeny, társadalmi helyzetével, de saját értékeivel is tisztában lévő főpap éppoly otthonosan mozgott a művészetek világában, mint a főúri társaságban, sőt még a gazdasághoz is értett. Annak ellenére, hogy minden krajcár helyét megnézte – mint Tárkányi Béla jellemezte takarékoságát – bőkezűen adakozott személyes vagyonából. A hívei körében igen népszerű érsek állandóan támogatta a szegényeket, s a kolera dühöngése idején istápolta a betegeket. Asztalánál rendszeresen 15–20 szegény sorsú diák kapott ingyen ételmezést. A nevelőintézetre 40 ezer forintot költött. Nagy értékű házát katonatiszti lakul ajándékozta Eger városának, s a fenntartásáról is gondoskodott. Hadirokkantak számára szanatóriumot létesített Karlsbadban és Gasteinben. Támogatta többek közt Grillparzert, aki az *Abschied aus Gastein* című versével köszönte meg, hogy nehéz időkben mellé állt. Schubertet is segítette, aki hálából neki ajánlotta az op. 4-es dalfüzetét, s több versére dalt komponált (*Das Heimweh; Die Allmacht*).

Bécsben halt meg 1847. december 2-án. Nem érte meg a szabadságharcot. Kívánságának megfelelően testét a lilienfeldi temetőben helyezték örök nyugalomra, míg szívét egy leforrasztott urnába zárva az egri katedrális altemplomában, a kriptá központi részén temették el, mert mint mondotta: „Egerét dobogott, legyen az egrieké”.

Radics Éva

Százhetvenöt éve született és száz éve halt meg Imets Fülöp Jákó

Ne mondja senki, hogy a csiki székelyek nem szeretik, netán lenézik a moldvai csángómagyarokat! Lehet, hogy akad ilyen is, hiszen nincsen rózsza tövis nélkül, de a csikiak többsége nem így érez. Gondoljunk mindjárt *Domokos Pál Péterre*, a „csángók vándorapostolára”, vagy *Mirk László* tanár úrra, aki kötetbe gyűjtötte a magyar irodalom csángókról szóló verseit.¹ Aztán gondoljunk *dr. Csedő Csabára*, Csíkszereda korábbi polgármesterére és a moldvai Rekecsin egykori kórorvosára, vagy *Borbáth Erzsébetre*, a Csíkszeredában tanuló csángó diákok „tiszteletbeli édesanyjára”. Ám vannak a csángók iránt elkötelezett csikiak között olyanok is, akik az elmúlt századokban éltek, s talán kevésbé ismert, hogy Csíksorszámban rengett a bölcsőjük. Itt van mindjárt a Taplocán² született *Gegő Elek* történész, valamint *Imets Fülöp Jákó*, aki 175 éve született Csiktusnádon és ott is halt meg, éppen 100 esztendeje. Mint tanártársai írták „*a csiki székelységnek évtizedeken át volt szellemi vezére*”, s ezt jól össze tudta egyeztetni a moldvai csángók sorsának kutatásával. 1868-ban több társával bejárta Moldva magyarok által lakott vidékeit, s elmélyülten foglalkozott a sorsüldözött csángókkal. Megérdemli, hogy kettős évfordulója alkalmából fejet hajtsunk e kiváló férfiú emléke előtt.

¹ Az ember ott a legfájóbb magyar. Versek a csángómagyarokról. Válogatta *Mirk László*. Hargita Kiadóhivatal. Csíkszereda, 2001.

² Ma Csíkszereda északi városrésze.

Az 1837. november 12-én született *Imets Fülöp Jákó* régi lőfő családból származott. Anyai nagybátyja, az ugyancsak Tusnádon született *Kováts Miklós* megyéspüspök, jelentős összegekkel támogatta az erdélyi múzeumot, valamint a szabadságharcban elpusztult templomok újjáépítését. Unokaöccsét is segítette a tanulásban, szülei – Imets János és Kovács Borbála – a püspök nagybácsi biztatására írárták be a nyolcvéves fiút a csíksomlyói gimnázium „kisiskolájába”, ahol az algimnáziumot is végezte, mégpedig mindig kitűnő eredménnyel. Ez után Székelyudvarhelyen, majd a gyulafehérvári és a pesti papnevelő intézetben tanult tovább. 1861-ben, Esztergomban szentelték pappá, s *Haynald Lajos*, az új püspök már 25 nappal később kinevezte őt a gyulafehérvári gimnázium tanárává. Így kezdődött Imets Fülöp Jákó pedagógusi pályája, ami a negyedszázados főgimnáziumi igazgatósághoz vezetett, és népe – elsősorban a székely ifjúság – érdekében végzett széles körű szolgálat volt, hiszen iskolai kötelességei mellett számos egyéb feladatot is vállalt és teljesített.

Mert olyan ember volt, aki a komoly tanulás, majd a nehéz hivatallal járó munka mellett más szellemi tájakra is sűrűn kitekintett. Gyulafehérváron a gimnáziumi tanítás mellett képezte is magát: tökéletesen elsajátította a német és a román, később a francia nyelvet, emellett Marosparton egy ideig ellátta a plébánosi teendőket. Még négy esztendő múlva Fogarasy Mihály püspök a gyulafehérvári gimnázium igazgatójává tette, Imets 33 éves fejjel nem röstellt beiratkozni a budapesti magyar királyi tudományegyetemre, hogy földrajz-történelem szakos tanári képesítést szerezzen. Az erdélyi egyházmegye papjai közül egyébként ő volt az első, s majd' egy évtizedig az egyetlen, aki állami egyetemen is letette a tanári vizsgát. Eközben, a meglehetősen középszerű gyulafehérvári gimnáziumot „mintaszerű intézménnyé” szervezte.

Szakmailag alaposan fölverte került tehát 1870-ben a csíksomlyói gimnázium igazgatói székébe. Örömmel tért vissza szülőföldjére, pedig ismét kemény munka várt rá. A Csíksomlyói Római Katolikus Gimnázium 1857-ig csak négyosztályosként működött, majd fokozatosan fejlődött nyolc osztályosra. A gyergyói születésű Fogarasy Mihály püspöktől Imets azt a feladatot kapta, hogy emelje az iskolát „a kor színvonalán álló oktatási intézménnyé”. Az időközben Kalocsára került Haynald érsek, Fogarasy püspök és maga Imets számottevő anyagi hozzájárulásával, valamint a csíkszéki római katolikus hívek segítségével komoly fejlesztéseket valósítottak meg, bevezették Eötvös József vallás- és közoktatási miniszter ajánlott tantervét, és 1881-re sikerült elérniük, hogy az iskola megkapja a kormánytól az értekezési jogot. Alapítványokat, egyesületeket hozott létre az iskolai oktatás és az internátusi elhelyezés színvonalának emelésére; saját jövedelméből ösztöndíjat alapított az eminens diákok számára, amiből még az 1930-as években is részesülhettek az arra érdemesek. Még 1871-ben beindította *A Csíksomlyói Római Katolikus Főgimnázium Értesítőjét*, ami aztán a csíkszeredai gimnázium évkönyveként jelent meg, amíg megjelenhetett. Maga Imets is ebben tette közzé számos, a székelység és az iskola történetével foglalkozó tanulmányát.

1891. évi nyugdíjba vonulása után elsősorban egyházi, vallásügyi és hitéletbeli kérdésekkel foglalkozott. De Imets Fülöp Jákó igazgató úr az iskola vezetése, továbbá néhány földrajz-, történelem- és nyelvóra tartása, az iskolai értesítő szerkesztése, az iskolakönyvtár, valamint a szegény diákok részére létesített ifjúsági kölcsönkönyvtár működtetése mellett tagja volt számos tudományos és társadalmi szervezetnek, számtalan cikket és tanulmányt írt és tett közzé. Foglalkozott a székely nemzet és a lőfő szó eredetével, Csíkszék 1848/49. évi hadi eseményeivel, a bukovinai székelyek hazatelepítése és a székely kivándorlás kérdésével. Még gyulafehérvári tanársága idején beutazta szinte egész Erdélyt, s a tapasztaltakról tanulságos ismeretterjesztő útinaplókban számolt be.

Nem volt tehát újdonság számára, amikor a Szent László Társulat 1868-ban őt főből álló küldöttséget indított Moldvába az ott élő csángómagyarok helyzetének tanulmányozására, s ebben az ő részvételére is számítottak. *Veszély Károly* marosvásárhelyi es-

Tusnádi Imets F. Jákó rudinai apát, erdélyi kanonok, 1903. (Borbé Attila felvétele)

peres és Kovács Ferenc gyulafehérvári hittanár társaságában mintegy tíz napot töltött Moldvában, s bár időnként elváltak útjaik, a látottakból és hallottakból végül is hasonló következtetéseket vontak le. Így megállapították, hogy Moldvában „a magyarok vallása, nyelve, nemzetisége [...] a legérzékenyebben letiportatik, míg minden faluban, ahol néha egyetlen oláh sincs – a falusbírák, jegyzők stb. mindnyájan oláhok s mint ilyenek oláh nyelven intézik a falu ügyeit, addig a Magyarország területén élő románok szabadon élvezhetik nemzeti létüket nyelvük, vallásuk gyakorlatában ép oly szabadon folynak be, mint a magyarok, sőt [...] tetemes anyagi segélyben is részesíttetnek.”³

Veszely Károly esperes úr, moldvai útjuk végeztével javaslatot fogalmazott csángó bizottság létrehozására, amely kidolgozná a megoldást, azon elven, hogy „valamint Magyarhonban a románok bírnak román iskolákkal, melyekben csupán románul tanulnak, a méltányosságnál fogva is követelhetni, hogy a moldvaoláhországi magyarok az ottani törvények által megengedett magániskolákban magyarul tanulhassák vallásukat és a szükséges ismereteket.” Imets Fülöp Jákó pedig mindehhez annyit tett hozzá a maga részéről, hogy „... mindenek előtt az lenne a legcélszerűbb [...], hogy otthoni intézeteinkben magánosok áldozatkészségéből és alapítványainkon csángó gyermekeket taníttassunk. Ezekből idővel a néptanítás számára részint képzett tanítókat, részint olyan papnövényedékeket képezhetnénk, kiket nemcsak mi, de [...] a Sacra Congr. propag. fide⁴ is több sikerrel fogna alkalmazhatni, mint a mostani mérőben népidégen papokkal!”

Az idézett szövegekből kiderül: a derék atyák számára bizony kevés volt az a tíz nap, hogy megismerjék a csángók sorsát meghatározó sötét erők működésének lényegét. Gondolkodásukat a teljes naivitás jellemzi, amikor a román politikával kapcsolatban a méltányosságot és az egyenlő bánásmód elvét emlegetik, s azt gondolják, hogy a Vatikánnak fontos a magyar anyanyelvű csángók római katolikus vallásának megőrzése. Imetsék is úgy jártak tehát, mint előttük – és utánuk – oly sok, csángókat fölkereső, jó szándékú utazó, jelentésük az utókor számára értékes művelődéstörténeti adalék ugyan, de moldvai testvéreink sorsának alakulását tekintve nem más, mint pusztába kiáltott szó.

Az utókor és a szűkebb szülőföld hálásan emlékszik Imets Fülöp Jákóra, aki életrajzírója szerint „nemes keblű hazafi, kitűnő tanár és buzgó pap, [...] nemzetéért rajongó székely” volt. Egykori diáktársai is nagyon szerették „nyílt, nemes törekvésű és tiszta magyar jellemű székely pályatársulat”, akinek tanársága idején, „vonzó, zamatos magyarságú, figyelmet lekötő előadásaiért és humanus bánásmódjáiért nemcsak őt magát, de tárgyát is megkedvelték”.⁵ Pedagógiai programja szerint pedig az ismeretek forrása az Isten, ezért nemcsak a hittan, hanem a többi tantárgyak oktatásánál is ez legyen a vezérfonal. Milyen szépen összecseng ez az idea Györffy Istvánnak a népismeret iskolai oktatására vonatkozó, 1939-ben megfogalmazott elképzelésével: „A néprajtot a tanítóképzőkben nemcsak mint külön tantárgyat kívánjuk taníttatni, de az összes tantárgyakban is a népi szemléletnek kell uralkodni.”⁶

Imets Fülöp Jákóról azóta sem feledkezett meg, sem a szülőfalu sem az egykori Alma Mater. A csíksomlyói ferences gimnázium utódja, a mai csíkszeredai Márton Áron Gimnázium iskolamúzeumában hatalmas festmény őrzi az egykori igazgató jovialis alakját. Csíktusnádon a helyi általános iskola viseli a nevét, a település temetőjében lévő síremlékén pedig a következő felirat olvasható:

„Mint pap, tanár, író, hű volt és kitaró;
székely ifjúságért, szeretett fajaért égett szíve, lelke.”

Halász Péter

³ Kovács Ferenc károly-fehérvári hittanár úti-naplója 1868. Maros-Vásárhely, 1870. 55.

⁴ A Hitterjesztés római Szent Kongregációja.

⁵ Glósz Miksa: Visszapillantás Imets Fülöp Jákó tb. főesperes és főgimnáziumi igazgató 25 éves tanári működésére. A csíksomlyói róm. kat. Gymnasium Értesítője 1889. 17.

⁶ Györffy István: A néphagyomány és a nemzeti művelődés. A Magyar táj- és népismeret könyvtára. Bp., 1942. 69.